

S O K F É L E .

25. Szám. Béts. Martius 26-dikán.

1833

Emlékeztető Jegyzetek.

M a r t i u s .

23 Mart. — 1546. Ditső Nagy Lajos Királyunk Visegrádon ma a' Bétsi Polgároknak, különösen a' Sopronba járó mészárosoknak soknemű kereskedésheli szabadságokat ad. A' hármintzadot, 's a' vámot leszállítja, 's új rendbe szedi (n. majd 10 Sept.). — 1801. Pál Orosz Tsászár megfojtatik éjjel tulajdon övezetével (Schärpe) hálószobájában. — 1814. Napoleon St. Dizier felé indul, vezérei elégtelenek ezen fordulás miatt. Az Egyesültek Pougyban az Orosz-A. Tsászár, 's a' Porosz Király jelenlétében nagy haditanátsot tartanak, Egy hosszú víta után győzedelmeskedik Schwartzenberg Dichitsch vélekedésén, ki üzni akarja Napoleont. A' nagy tábor Páris felé készül.

24 Mart. — 1801. Első Sándor kikiáltatik Orosz Tsászárnak. — 1644. Kassa Kapitánya Ghymesi Forgáts Adám Bétsbe indul béjelenteni III-dik Ferdinand Királyunknak, hogy Rákóczy hada 30,000 emberből áll. — 1814. A' nagy tábor egyesül Blücher porosz, 's orosz osztályival. Somme puis dombjain tíz óraker reggel elintéztetik a' két Fejedelem jelenlétében az elindulás Páris felé: Blücher Montmirailon keresztül Meaux felé siessen; míg maga Schwarzenberg Sezannen keresztül nyomúl előre. Winzingerode 8000 lovassal szüntelen szemben tartsa Napoleont. Egy tegnap költ felszólítás megelőzi a' győző seregeket, 's tudósítja a' Párisiakat, hogy az Egyesültek többé nem ereszkednek alkudozásba Napoleonnal.

25 Mart. — 1782. VI Pius Pápa meglátogatja a' ts. k. sírboltot, 's imádkozik M. Theresia koporsója mellett. — 1790. Károly Fő Hertzeg megveri Stockhach mellett a' Frantziákat. — 1814. Páris, 's az egyesült hadak közt Mortier, 's Marmont osztályai állnak; 's minthogy ezeket senki sem tudósítja Napoleon új fordulásáról, elő nyomúlnak, hogy egyesüljenek Napoleonnal, de Fere-Champenoise mellett az egyesült táborra bukkannak, 's tönkre veretnek. Egy egész álgyu osztály, mellyel Pathos, 's Amey generálok a' frantzia táborba igyekszenek az ellenség kezébe esik. Píre generál könnyű lovas-

Toldalék a' M. Kurirhoz.

ságával Napoleontól küldve egész Chaumontig portyász, elfogja a Kurirokat, 's zavarokat támaszt egész Vesoulig.

26 Mart. — 1818. I-ső Sándor megnyitja a Lengyel Országgyűlést Varsóban. — 1814. Winzingerode tüzesen megtámadja Napoleon utóseregét Sz. Dizier mellett, de nem sokára vissza nyomtatik Milhaud, 's Sebastiani által. Napoleonnak tsak most ötlük eszébe, hogy az ellenség Párisnak mehetett légyen.

A' nevelés mivolta.

Az emberiség' mustraképe (ideale) a' kereszténységben legtisztábban fedeztetett fel, 's legvilágosabban terjesztetett elő; azért is az igazán keresztény nevelés valóban a' legemberiségesebb is. A' jó embert jeleli a' jámborság, szorgalom, és a' vidámság. Az anyához, atyához, 's ezek helytartójaihoz vonzó szeretet útát nyit az Isteni szeretethez. A' természet, és az előadás nyújtanak első vallásbeli oktatást a' lélekre, és az elmére. A' játék által, mellyel a' kisdéd foglalatoskodik, 's okos vezérlés alatt mindég tökéletesebben képezte-tik, egy könnyű általmenetel nyílik fel a' rendszabá-sos munkásságra; ennek szeretete a' szorgalom. A' barátságos társalkodás, nyájas emberszóllítás, és vezérlés, testnek, és a' leleknek meg nem gyengült egészsége nem engedik elenyészni a' gyermeki kornak leg szebb ajándékát, — a' vidámságot, — melly a' később élet időben sem hagyja el, ha bár a' többi mind elsudamlana is, a' tiszta életű, szerény, és szorgalmatos embert. A' makatság, vak önesméret, vágyódás, és függetlenség, mellyek a' felfuvalkodásból veszik kútforrásokat, eszközlik ama roszzat, melly egy, féktelen testi gyönyörűséggel, 's tiltott dolgok kívánásával terhelt felleget szegez földi szerentsénk ellenébe. Ezeknek gyógyító-szere tsupán a' fenntebb említett belső igaz szerénység, és hasznos dolgokban alapült

munkásság; mind a' kettő pedig a' szeretetnek, és bizodalomnak szellemétől vitetve. Minden nevelésnek, melly ezen elvek vezérfonalát nem követvén tőlök meszszeré lejt, kártékony következéseit tsak az tagadhatja, ki a' dolog további igazságát kaján szemekkel nézi. Külső színmutatás, melly a' kényszerítést, és fanyar rendszabást követi, szüli a' szinességet, kevélységet, alattomos bűnökre taszító indulatot, gyakran a' szentnek megvetését, és gyűlölését. A' rendes serénységhez korán szoktatás elmellőzése hozza a' szunyadozás, vagy a' zabolátlanság keserű gyümöltseit; és mennél tovább vonúl el valaki a' kereszténységtől, mint az emberi nagy neveléstől, annál szélesebb helyt enged az önszeretetnek, és testi gyönörőségnek. Ennek szomorú példáit adja főképpen a' legújabb idő történet könyve. Nagy számú jó alapítások mellett is, mellyeket a' Német-Ország ember szerető, 's tsükkenést nem ösmerő férfiai többnyire az első, természet-hez alkalmaztatott nevelés tekinteténél fogva tettek, — legyen elég említést tenni tsak a' testnek kora elhagyásáról, vagy eltsonkításáról, a' szerzeti kényszerítéről, a' meg nem fogott vallásbeli gyakorlásoknak gyötrődéséről, az emlékeztető tehetségnek haszon vehetetlen szavak, és formák minéműségével való megterheltetéséről, az erő kifejtőztetése, 's tulajdon ösméretekre, és tanulásra oktatás helyett, a' megtanúlnak bé viteléről, és mintegy töltés által betöltéséről. Mind-egyik erőszaka a' természetnek; mellyeknek ki irtására, vagy meggyengítésére fordíták a' sorvadni nem tudók figyelmeket, — az utóbb nemzetségben is sarjadtak ros következéseik azon hibának, mellynél fogva az ifju embernek, jámborság helyett alaptalan magához bizakodás, és a' rosszszúl értett önerejűség, engedelmisség, és szorgalom helyett, függetlenség, és tör-

vénytelen szabadság kényére engedtetik. Az idő és ennek tapasztalati vissza vezetnek ismét a' helyesebb ösméretre.

Tréme! Miklós.

A — — h o z.

„Az Aszszonynak már tsupán tsak a' jelenléte is valami édes 's megnyugtató rám nézve, még akkor is, midőn a' szeretetnek se hira se hamva; különös befolyással hat ez reám, mellyet én azon vélekedésnél fogva, mely bennem e' Nem eránt nem a' legkedvezőbb, — magamnak megmagyarázni teljességgel nem tudok. De valóban én ön magammal 's az egész világgal elégedett vagyok, mihelyt aszszony van hozzám közel.“ Ezt mondja *Byron*, ki még alig volt 8 esztendőskor midőn a' szerelmet ismérni tanúlá. — *Dante*, kedvelt *Beatrix*-ját, még mint gyermek Május 1-ső napján látta és szerette meg. *Canova*, a' mint elbeszéli igen jól emlékezik arra, hogy már 5 esztendőskorában szerelmes volt. *Alficri*, maga is egy koraszerető, ezen koraérésnek indúlt érzékiséget úgy tekinti, mint egy a' szép mesterségekre 's tudományokra termett Lélek ajánlható jeleit; 's mi tagadás! magam is, ki ezeket írom, őszinte vallom meg, hogy már 8 esztendőskoromban forrón szereték; rövid volt ugyan az idő, melly alatt a' két gyenge de öszveérző kebel egymásnak örülhete ('s a' megválás pillantati ólta tsak láthatni sem vala őt szerentsém) de annál tisztább 's fogékonyabb a' Lélek, az ártatlanság e' valódi évszakában; eleven emlékezetem, kiskoromnak e' felhőtlen tavaszszát most is gyönyörrel varázsolja elő, — jól esik 's igen édes az erre vissza emlékezés, mely hinni késztet, hogy az, tsak síromnál, egykor porommal hamvad el. — Szép Leánya! engedd meg, hogy e'

kilopódzott ez édes titkot néked megsugám — hisz a' nyilt szív, szívet nyit — mert, bár Létem ható körét szükre szabta is ki a' sors, de Lelkem a' szép eránt soha sem vala érzéketlen, most is forrón szeretek — 's kit? „*Téged!*“

Y.

A' legnagyobb Könyvtárok.

Europában mintegy 7 vagy 800 könyvtárok vannak. Ezek között a' legnagyobbak e' következők:

1-ször. A' királyi könyvtár Párisban 450,000 kötet-
tel és 46,000 kézirattal. (1810-ben bírt 90,000 kézira-
tot, — 85,000 darab régi pénzeket 1,500,000 rajzola-
tokat és festett képeket.)

2-szor. A' Bodleian librari Oxfordban 420,000 kö-
tettel és 30,000 kézirattal.

3-szor. A' tsászári könyvtár Bétsben 360,000 kö-
tettel és 12,000 kötet kézirattal. (6000 munka még a'
15. dik századból való.)

4-szer. A' királyi könyvtár Münchenben 400,000
kötettel és 90,000 kézirattal.

5-ször. A' Vatikáni könyvtár Rómában 100,000
kötettel és 40,000 kézirattal.

6-szor. Az egyetem' (Universzítás) könyvtára Göt-
tingában 300,000 kötetten és 5000 kézirattal.

7-szer. A' brittus Könyvtár Londonban 200,000
kötettel.

Frantzia Országban vagyon 273 közönséges könyv-
tár. Ezek közül 193 foglal magában 3,345,287 könyvet.
Ezen summából Párisban vagyon 1,125,347 könyv.

Gyűjtemény dűh.

A' gyűjtemények' dűhe kétség kívül sehol sem
olly nagy mint Londonban. Az egyik kalapokat gyűjt,

a' másik parókákat, a' harmadik ostorokat, 's a' t. Egy gazdag fiatal Lord hajfürtökét gyűjtött azon intézettel, hogy majd azokból posztót és abból öregségében köntöst tsináltasson magának. — Egy különtz nagy szorgalmatossággal a' leg híresebb emberektől a' körom szeleteket gyűjtögette. — Egy gazdag ifjú szép leányoktól fogakat gyűjtött; beútaza az egész országot, 's egy szép fogért száz kétszáz font sterlinget is adott; ez által annyira jutott, hogy volt ugyan elég foga, de harapni valója igen szűken.

Történetbeli Jegyzés.

(A' keresztés háborúk.)

A' keresztés háborúk, mellyek azon tzélből viseltettek, hogy Palaestina 's Jerusálem a' Saratzének kezeikből kiszabadittassék, es majd két századig folytak, a' közép időbeli történetnek legnevezetesebb jelenései közé méltán számlálatnak. Kissebb 's nagyobb seregekben a' napnyúgoti keresztények Palaestinába költöztek. Legelőször felgerjesztette őket Amienszi Péter, 's II-dik Urbán Római Pápa, 's az első vezérlése alatt majd 300,000 ember 1096-ban kezdett ezen tsudálatos háborút de részszerént az úton, részszerént a' Magyarok, Bolgárok és Törökök kardja alatt egy szálig elvesztek. Azon közben Bouilloni Gottfried vezérlése alatt egy 600,000 emberből álló jól elrendelt sereg Ázsiába ment, 's Jerusálemet elfoglalta. Ez által a' napnyúgotiak újra felbuzdultak, 's 1102-ben 200,000 ember Palaestinába indult, de részszerént az úton, részszerént pedig a' Koniai Szultán kardja alatt elvesztek. Bouillon' halála után Clairvauxi Bernárd VII-dik Lajos Frantzia Királyt, 's III-dik Conrád Német Tsászárt 1147-ben a' második nagy háborúra gerjesztette,

de a' mellynek a' Németek 's a' napnyúgoti keresztények között támadt viszálykodások miatt semmi fogantatja nem lett. — Későbbben 1187-ben elfoglalta a' vitéz Saladin Jerusálemet. Ez okot adott a' harmadik háborúra. — 1189 I-ső Fridrik Tsászár (Barbarossa) hatvanöt német fejedelmekkel, Richárd Löwenherz Angoly Király, és Fülöp August Frantzia Király számos seregekkel Palaestinába indultak; de Fridrik meghalt, a' Királyok pedig Ptolomaist ugyan elfoglalták, de egymás közt összeveszvéen vissza tértek. — A' vak Dandolo Henrik Velentzei Doge 1204-ben a' szent földre indult, de csak Konstantzinápolyt foglalta el, 's ismét vissza tért. Haszontalan vala a' magyaroknak II-dik András alatt 1217 tett indulások. Jerusálem a' hitetlenek kezében maradt, csak II-dik Fridrik Tsászár szabadította azt meg rövid időre a' hatodik kereszties háborúban 1228-ben; de 1242-dikben már a' Szarazének újra elfoglalták. 1248-ban IX-dik Lajos Frantzia Király a' nyoltzadik háborúban Égyiptom ellen indult, de minckutánna ezen jámbor vitéz Király 1250-ben seregével együtt elfogattatott; a' keresztények Palaestinát tovább nem oltalmazhatták; 's az utolsó menedékhelyek Ptolomais volt, melly 1291-ben a' Törököktől elfoglaltatott.

Ezen háborúk által majd hét millió ember vesztette életét, az országok legvitézebb férjfiától megfosztattak, adósságokba merültek, 's zavarodások által, mellyek a' fejedelmek távollétében szükségképpen támadtak, vég veszedelemre jutottak; Siralmas bizonyoságot ad szegény hazánk! Mindazonáltal jótévő következesei is voltak ezen háborúknak, mellyek a' mi időnkre is hathattak. A' kereskedés Olasz Országban és a' német városokban inkább inkább lábra kapott, 's a' tudományok keletről elterjedvén ígéző sugárokat

vetettek mindenfelé, mellyek a' háborúk által ejtett
sebeket gyógyították!

Sz—

A p r ó s á g o k.

— Egy spártai király eltökéllé az ütközetet, 's
végrehajtására mármár készülöben vala, midön egy
nyoltzvan esztendős megaggott öreget az őtet fenytő
veszélytől meg menteni szándékozván, Spartába ál-
tal vitetni akará. „Hertzegem!“ fel kiált az öszöreg
„te engem igen messze földre küldesz halálos ágyam-
nak felkeresésére, hol tudnék én tisztességesebbet ta-
lálni, mint eme tsatapiatzon?“ Erre az öreg helyben
maradhatott, ki királya' oldala mellett hartzolva vég-
zé ditső életét.

— Flandriai születésű Bibamus Viliám Gentben
tanulá a' szebb tudományokat. Ez midön a' tanuló te-
rembe a' menykő béütött volna, 's általa több társai meg-
sértését látná, megrémülvén, Brúnót az úgy nevezett
némabarátok rendje szerzőjét követni kívánván, eltö-
kéllette magában, hátra lévő életesztendeit ezen szer-
zetben eltölteni, a' hol ő végre Rend igazgató méltó-
ságra lett emeltetése után 1538-ban életét a' halállal
feltserélte.

Köz jóért vívunk; egyenként mit se tsinálunk,
'S a' munkás hazafit, hagyja vesződni korunk!

R e j t e t t s z ó.

Árpáddal jöttem, győztem, nevemet megye bírja;
Hárman clől fáradt kedvre deríti lovad;
Vess el két elsőt, 's egy végsőt, — benne találhatsz
Mindent; és ennek marha hever közepén.

Megfejtés a' 24. számban: Portörő.